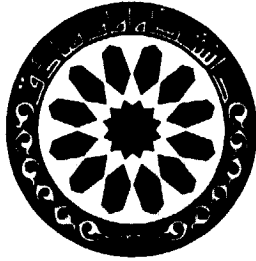

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

کتابخانه مرکزی دانشگاه امام صادق (ع)

شماره ثبت صحیح ۱۱۲
شماره ۳

دانشگاه امام صادق (علیه السلام)

دانشکده معارف اسلامی و حقوق (گرایش جزا و جرم شناسی)

اقامه حدود در عصر غیبت

بهزاد رضوی فرد

۵۴۳۲

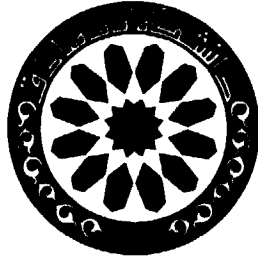
استاد راهنما:

حضرت آیتا.. سید محمد حسن مرعشی

اسفند ماه ۱۳۷۷

۲۷۸۸۲*

کتابخانه مرکزی دانشگاه امام صادق (ع)

دانشگاه امام صادق (علیه السلام)

دانشکده معارف اسلامی و حقوق (گرایش جزا و جرم شناسی)

اقامه حدود در عصر غیبت

بهزاد رضوی فرد

استاد راهنما:

حضرت آیت‌ا.. سید محمد حسن مرعشی

اساتید مشاور:

حجت‌الاسلام آقای سعید رجحان دکتر علی حسین نجفی ابرندآبادی

اسفند ماه ۱۳۷۷

کلیه حقوق اعم از چاپ و تکثیر، نسخه برداری،

ترجمه، اقتباس و... از این پایان نامه کارشناسی ارشد

برای دانشگاه امام صادق علیه السلام محفوظ است. نقل

مطالب با ذکر مأخذ بلامانع است.

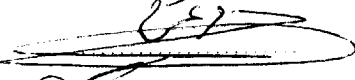

تأییدیه اعضای هیأت داوران حاضر در جلسه دفاع از پایان نامه کارشناسی ارشد

اعضای هیأت داوران نسخه نهایی پایان نامه آقای بهزاد رضوی فرد

تحت عنوان اقامه حدود در عصر غیبت

را از نظر شکل و محتوی بررسی نموده و پذیرش آنرا برای تکمیل درجه کارشناسی ارشد پیوسته پیشنهاد می کنند.

اعضای هیأت داوران نام و نام خانوادگی رتبه علمی محل امضاء

(۱) استاد راهنما:	حضرت آیه الله محمد حسن مرعشی	دانشیار	
(۲) استاد مشاور:	دکتر علی حسین نجفی ابرندآبادی	دانشیار	
(۳) نماینده شورای تحصیلات تکمیلی دانشکده: آقای مهدی مهدی زاده	حجة الاسلام سعید رجحان	دانشیار	
(۴) اساتید ناظر:			

(۱)

(۲)

فلسفه تشریح مجازاتهای اسلامی از دیدگاه متفکر و اندیشمند بزرگ شیعی

حضرت علامه محمد باقر مجلسی (رحمة الله علیه) (۱)

سپاس مخصوص خداوندی است که احکام قصاص و حدود و دیات را به خاطر رفع فساد از بین بندگان و نظام وجود، تشریح فرموده چون حق تعالی نوع بشر را مدنی بالطبع و محتاج به یکدیگر آفریده و غالباً معاملات و معاشرات سبب حدوث مشاجرات و منازعات می شود و منتهی به قتل نفوس و غارت اموال و ایراد جراحات می گردد. و از آنجا که نفوس اکثر ایشان به متابعت لذات و تحصیل شهوات مایل است و اگر زاجری نباشد در عرض و اموال یکدیگر تصرف می نمایند و منتهی به انواع فساد می گردند. لذا حضرت باری تعالی در شریعت مقدسه نبوی برای انتظام امور بندگان و رفع فتنه و فساد از جمیع بلاد، احکام حدود و قصاص و دیات مقرر فرمود که زاجر نفوس شریره از ارتکاب فتنه و فساد و داعی ایشان به سلوک و صلاح و سداد و راستی باشد.

تقدیم به :

دلاویزتر از سبزی که می آید و دلش با ماست
همو که دنیا و هر چه هست بخاطر او پابرجاست
آنکس که قامت رعنائش
قد قامت همه گلهاست

□ و هدیه به:

روح بلند مصلح بزرگ زمان، امام الشهداء
خمینی کبیر(ره) و تمامی گلهای پرپر شده عشق
و ایثار؛ شهداء و پسر عموی شهیدم سعید رضوی فرد

و پیشکش به پدر و مادر گرامی ام:

□ که همه وجودم و این بضاعت مزجات کمتر از آنست که قابل تقدیم
به شما سخت کوشان با ایمانی باشد که طریقه کسب معرفت و مسلمانانی را
به من آموختید. سایه تان پاینده باد.

چکیده

پس از غیبت امام معصوم (علیه السلام) این اندیشه که سرنوشت احکام الهی (به خصوص مجازاتهای حدی که جنبه حق الهی دارند) چه خواهد شد یکی از دغدغه‌های فقهای متقدم و متأخر بوده است.

بنا به گفته برخی متکلمین در صورت اضطراری بودن غیبت امام معصوم (ع) احکام شرع تعطیل و ولایت شرعی فقهاء منتفی است در حالیکه در صورت حکیمانانه پنداشتن غیبت امام (ع) تعطیلی احکام شرع بلاوجه است. بدین ترتیب آیا با فقدان امام معصوم باز هم حدود الهی (مجازات جرایم زنا، سرقت، شرب، خمر، قذف، محاربه) حتمی الاجرا هستند؟ آیا فقهای عظام مجوز تولیت حدود و اقامه آن را دارند؟

از طرفی آیا صرف اجرای مجازاتهای اسلامی با مفهوم عدالت کیفری در اسلام و زمینه‌های تحقق عدالت جزایی سازگاری دارد؟ برای اقامه حدود الهی تا چه اندازه به یک حکومت و هیأت حاکمه قدرتمند نیازمندیم؟ آیا در نظام کیفری اسلام دستگامی برای اعمال مدیریت عدالت کیفری تعبیه شده است؟ آیا نهاد حسبه و امروزه دادسرا می‌تواند بازویی برای اجرای صحیح مجازاتها باشد؟

همواره این اندیشه که اجرای قطعی و جزمی مجازاتهای حدی می‌تواند باعث ایجاد و شکل‌گیری جامعه اسلامی باشد در مقابل تفکر اعمال مجازاتهای اسلامی جهت حفظ جامعه متکامل توحیدی، قرار داشته است. به عبارتی نمی‌توان گفت که اعمال مجازاتهای اسلامی مجرد از توجه به عدالت اجتماعی و زمینه‌های تحقق عدالت جزایی، می‌تواند یک جامعه ارزشی ساخته یا پشتوانه‌ای برای نهادهای ارزشی باشد. به علاوه باید گفت که در برخی از موارد به واسطه جمع نبودن شرایط (عدم تمکن فقهاء، یاری نرساندن مردم، توحیدی نبودن جامعه و...) یا زمانی که اجرای حدود شرعی باعث از بین رفتن هدف و غرض شارع گردد، یا در حالت تراحم و یا زمانی که اجرای حدود به خاطر سخت و ترهیبی بودنشان موجب وهن و سستی احکام شریعت شوند ممکن است اجرای آنها با نظر حاکم جامعه اسلامی تعطیل شود. غالباً توجه به مسأله مورد بحث در انتهای کتاب امر به معروف و نهی از منکر توسط فقهاء و عدم توجه به جایگاه صحیح آن در ادامه کتاب حدود منتهی به توجه تک بعدی مبنی بر اصرار و تأکید بر خصیصه بازدارندگی این گونه مجازاتها شده است. در حالیکه ارائه بحثهای شکلی مربوط به جواز یا عدم جواز اقامه حدود و شرایط و زمینه‌های آن در کنار بحثهای ماهوی (در کتاب حدود) می‌توانست منتهی به شکل‌گیری یک دیدگاه جامع‌نگر توأم با در نظر گرفتن جنبه‌های فردی - روانی و اجتماعی در ارتکاب این محارم شده و سرانجام دست به طراحی یک سیاست جنایی همه جانبه بزند که پیشگیری برنامه‌ریزی شده را نیز شامل می‌شود. النهایه در میان اندیشه‌های موجود دو نظریه مبنی بر جواز اقامه حدود در عصر غیبت و عدم آن برای فقهاء ابراز شده است. صرفنظر از قابل مناقشه بودن دو اندیشه مذکور بر اساس اصل تأثیر مقتضیات زمان و مکان بر اندیشه‌های کیفری، باید بر آن بود تا با تبیین مبنای مشروعیت مجازاتها، دست به ارایه یک برنامه راهبردی و مدبرانه برای مدیریت اجرای مجازاتهای اسلامی بزنیم. که این امر امروزه در چهارچوب یک نظام حکومتی مقتدر و پویا همچون حکومت ولی فقیه عادل، ممکن است.

* فهرست مطالب *

صفحه	عنوان
۱	مقدمه
۵	● فصل اول: مبادی و مبانی اقامه حدود
۵	مقدمه
۵	■ بخش اول: کلیات
۶	مقدمه
۶	□ مبحث اول: تعاریف و اصطلاحات
۷	گفتار اول: بررسی اجزاء عنوان تحقیق
۷	۱- اقامه
۸	۲- حدود
۹	۲-۱- انواع حدود
۱۰	۲-۲- ماهیت حدود
۱۱	۳- عصر غیبت
۱۳	گفتار دوم: مفاهیم مرتبط؛ جرم و مجازات
۱۳	۱- جرم
۱۵	۲- مجازات
۱۷	۲-۱- مکتب کلاسیک
۱۸	۲-۲- مکتب تحقیقی (اثباتی).

۲۰	۲-۳- مکتب دفاعی اجتماعی
۲۱	۲-۴- مکتب دفاع اجتماعی نوین
۲۲	۳- ویژگیها و اهداف مجازات
۲۴	□ مبحث دوم: بنیانهای عدالت جزایی
۲۴	گفتار اول: بررسی واژه عدالت
۲۴	۱- تاریخچه بحث عدالت
۲۵	۲- تعریف عدالت
۲۷	۳- قلمرو حقوق و عدالت
۲۹	۴- مبانی عدالت کیفری
۳۰	الف - مفهوم عدالت جزایی
۳۲	ب - مبانی عدالت کیفری
۳۴	گفتار دوم: نظریات مهم در باب عدالت کیفری
۳۴	۱- نظریاتی که مبنای مشروعیت مجازاتهاست
۳۶	۲- نظریاتی که ملاک تعیین مجازات است
۳۶	۱-۲- نظریه جبران
۳۶	۲-۲- نظریه ارباب
۳۷	۲-۳- نظریه اصلاح
۳۷	۲-۴- نظریه درمان
۳۷	۲-۵- نظریه ارضاء

۳۹	■ بخش دوم: تحقق عدالت جزایی
۳۹	مقدمه
۴۰	□ مبحث اول: تحقق عدالت جزایی در قرآن و روایات
۴۰	گفتار اول: عدالت در قرآن و روایات
۴۰	الف - عدالت در قرآن
۴۱	۱- اقسام عدل
۴۲	۲- امر به عدل
۴۲	۳- هدایت و عدالت
۴۳	۴- قیام به قسط و اصلاح امور به وسیله عدل
۴۶	ب - نظام حکم در قرآن
۴۶	۱- تعریف حکم
۴۷	۲- تعبیر حضرت علامه طباطبایی از حکم و اقسام آن
۴۹	۳- حقیقت حکم الهی
۵۱	ج - عدالت در روایات
۵۳	گفتار دوم: اقامه حدود در قرآن و روایات
۵۳	۱- حدود در قرآن
۵۳	۱-۱- واژه شناسی حدود
۵۴	۱-۲- اصطلاح شناسی حدود
۵۸	۲- حدود و اقامه آن در روایات
۵۸	۲-۱- وجوب اقامه حدود و تحریم تعطیل آنها
۶۰	۲-۲- درء حدود و خودداری از تسریع در اعمال عقوبت
۶۲	۲-۳- نقش تطهیرکنندگی حدود

۶۵	□ مبحث دوم: تحقق عدالت جزایی اسلامی
۶۵	گفتار اول: بنیانهای عدالت جزایی در اسلام
۶۵	الف - نسبت مسأله شرّ و مجازات
۶۷	ب - ملاکهای عقلی تشریح مجازات
۶۸	۱- حسن و قبح (عدالت و ظلم)
۶۹	۲- مصالح و مفاسد
۷۰	ج - رابطه عدالت و مصلحت در وضع کیفرها
۷۱	د - کیفرهای اسلامی و حفظ ارزشها
۷۳	گفتار دوم: عدالت در قضا و دادگستری
۷۳	الف - عدالت اجتماعی
۷۵	ب - عدالت به مثابه قاعده فقهی
۷۹	ج - اصول کلی حاکم بر اجرای عدالت قضایی
۸۰	۱- حق اجرای عدالت در قوانین ج.ا.ا.
۸۰	۲- اصول مبنایی مربوط به اجرای عدالت

● فصل دوم: آراء و اندیشه‌های فقهاء و حقوقدانان در باب اقامه حدود

۸۴	در عصر غیبت
۸۴	مقدمه
۸۵	■ بخش سوم: نهاد اجراکننده حدود
۸۵	مقدمه
۸۶	□ مبحث اول: حکومت و اجرای حدود
۸۶	گفتار اول: مبانی عقلی
۸۷	۱- مبانی
۸۸	۲- مبانی فلسفی حکومت
۸۹	الف - فلاسفه یونان
۸۹	ب - بینش متفکران مسیحی
۹۰	ج - پندارگرایی و واقع گرایی
۹۲	۳- اعمال حق حاکمیت
۹۶	گفتار دوم: مبانی فقهی
۹۷	الف - دقت عقلی فقهاء
۹۸	ب - مبانی فقهی مثبت ضرورت تشکیل حکومت
۹۸	۱- روایات مربوط به نماز جمعه و جماعت
۹۹	۲- زکات
۹۹	۳- خمس و انفال
۱۰۰	۴- حج
۱۰۱	۵- قضاوت و اقامه حدود و قصاص و تعزیرات
۱۰۲	ج - ضرورت تشکیل حکومت اسلامی از دیدگاه امام خمینی (ره)

۱۰۵	□ مبحث دوم: قاضی اجراکننده حدود
۱۰۵	گفتار اول: مبانی و شرایط قضاوت در حکومت اسلامی
۱۰۵	الف - ادوار تاریخی منصب قضاوت
۱۰۵	۱- در زمان پیامبر اسلام ﷺ
۱۰۶	۲- زمان خلفای راشدین
۱۰۶	۳- تبدیل خلافت به ملک و سلطنت
۱۰۷	ب - شرایط قضاوت
۱۰۷	۱- منصب قضاء در زمان غیبت معصوم
۱۰۹	۲- شرایط تکوینی
۱۱۰	۳- شرایط اکتسابی
۱۱۰	۱-۳- عدالت
۱۱۱	۲-۳- ایمان
۱۱۱	۳-۳- اعلی‌ت در حوزه قضایی
۱۱۲	۴-۳- اجتهاد
۱۱۲	۱-۴-۳- طرفداران اجتهاد مطلق و استدلالیات آنها
۱۱۴	۲-۴-۳- منتقدین شرط اجتهاد
۱۱۸	گفتار دوم: قاضی مجری حدود الهی
۱۱۸	الف - مبانی فقهی
۱۱۸	۱- روایات
۱۱۹	۲- بیان فقهاء
۱۲۱	۳- ماهیت ولایت اجرای حدود
۱۲۲	۱-۳- احکام وضعی
۱۲۲	۲-۳- اقسام حکم وضعی

۱۲۴	ب - ولایت حسبه و اجرای حدود
۱۲۴	۱- تاریخچه و مفهوم
۱۲۵	۲- ولایت و تصدی حسبه
۱۲۷	۳- دو دیدگاه متفاوت در مورد حسبه
۱۲۸	ج - اجرای احکام حدود در قوانین
۱۲۹	۱- قاضی اجرای حدود در نظام کیفری قبل از تصویب قانون دادگاههای عام
۱۳۱	۱-۱- اجرای احکام مربوط به حدود و قصاص
۱۳۲	۱-۲- مدیریت اجرای حدود
۱۳۲	۱-۲-۱- وظایف مدیر اجرا (دادستان)
۱۳۲	الف - اطلاع رسانی توسط مدیر اجرا
۱۳۳	ب - آموزش اجرای احکام
۱۳۴	۱-۲-۲- اجرای احکام جلد
۱۳۴	۲- اجرای احکام حدود پس از تصویب قانون دادگاههای عام
۱۳۵	۲-۱- رئیس واحد اجرای احکام
۱۳۵	۲-۲- نوع احکام قابل اجرا توسط واحد اجرای احکام
۱۳۶	۲-۳- مباشرین اجرای حکم
۱۳۷	۲-۴- اجرای احکام حدی قابل اجرا در دادگاههای عمومی و انقلاب